

L'EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA DE L'ANY 2012 AL DOLMEN DEL PUIG SES FORQUES (CALONGE, BAIX EMPORDÀ)

Xavier NIELL CIURANA *

SITUACIÓ

El dolmen del Puig ses Forques es troba situat a la part alta d'un petit turó que actualment queda envoltat per la urbanització del mateix nom, dins el barri de Sant Daniel, el qual forma part del terme municipal de Calonge (Baix Empordà) (Fig.1).

Distà uns 25 metres al sud del menhir del mateix nom.

La seva altitud és d'uns 60 metres sobre el nivell del mar. I les seves coordenades UTM són les següents: X: 509058 / Y: 4634192 UTM (ED50).

HISTÒRIA DEL MONUMENT

El dolmen del Puig ses Forques va ser donat a conèixer per Manuel Cazorro l'any 1912.

Maties Pallarés i Josep Colomines l'excavaren per primera vegada l'any 1919 per encàrrec de l'Institut d'Estudis Catalans. Els resultats de la seva excavació no foren publicats fins l'any 1923.

Poc després d'aquesta primera excavació, Lluís Barceló i Bou, va recollir en les terres remogudes del dolmen un petit penjoll de pissarra, entre d'altres peces, que va dipositar en el Cau de la Costa Brava.

Aquesta peça no fou estudiada en profunditat fins l'any 1945-46 quan Miquel Oliva i Prat la publicà en un article

on també es presentava un estudi molt complet de tot el monument. S'apuntava per primera vegada que es tractava de les restes d'un possible sepulcre de corredor curt.

El mes de març de 1958, Lluís Esteva Cruaños i un petit grup de col·laboradors de Sant Feliu de Guíxols i Calonge varen restaurar el menhir del mateix nom que es trobava caigut a pocs metres del dolmen en la part més alta del turó.

El mes de setembre d'aquell mateix any Lluís Esteva Cruaños tornà a excavar el dolmen i aprofità l'ocasió per restaurar dues lloses de la seva cambra que es trobaven caigudes.

La novetat més important del seu estudi és que afirmà que es tractava d'un dolmen de finestra i que la seva entrada s'efectuava pel seu costat sud, aprofitant l'espai existent entre la llosa G de la cambra (molt més baixa que la resta) i la llosa de coberta que no s'havia conservat.

Entre els anys 50 i 60, Pere Caner i Estrany, Delegat Local d'Excavacions Arqueològiques de Calonge, va estudiar i ressenyar aquest dolmen en diverses ocasions tot i que no va aportar cap dada nova ni rellevant.

L'any 1964 Lluís Esteva Cruaños tornà a publicar aquest dolmen en el primer volum del seu *Corpus de Sepulcros Megalítics de las Gabarras* on continuava afirmant que es tractava de les restes d'un dolmen de finestra.

Aquesta visió no va començar a canviar fins l'any 1977 quan Miquel Cura i Josep Castells el classificaren de nou com un sepulcre de corredor.

Tot i això, l'any 1987 Enriqueta Pons el publicà encara com un dolmen simple en un article publicat a la *Revista de Girona*.

Finalment l'any 1990 Josep Tarrús, Joan Badia, Benjamí Bofarull, Enric Carreras i Miquel-Dídac Piñero establiren que es tractava d'un sepulcre de corredor amb cambra subcircular i de cronologia antiga; tipologia megalítica que s'ha mantingut fins a l'actualitat.

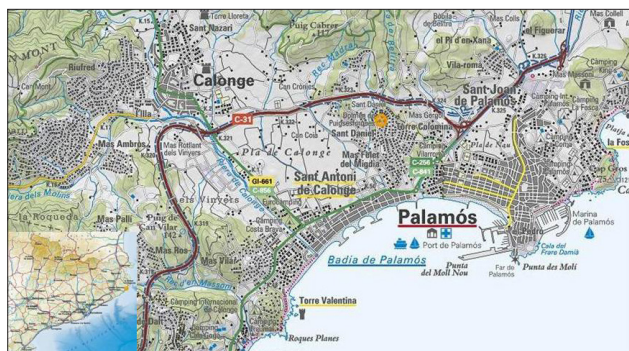

Figura 1. Mapa de situació del dolmen del Puig ses Forques de Calonge (Baix Empordà).

* Institut de Recerca Històrica, Universitat de Girona

DESCRIPCIÓ DEL MONUMENT

Es tracta d'un sepulcre de corredor amb cambra poligonal o subcircular, bastit en un suau pendent N-S. Per aquest motiu la seva cambra està una mica atrinxerada pel seu costat nord.

En l'actualitat està formada per 7 suports laterals drets (A, B, C, D, E, F i G) i dos més de caiguts, un davant de la cambra (H), i una altra (I) en la vora del túmul del seu costat sud, i que també en podrien formar part (Fig.2-3).

La capçalera és doble i està formada per les lloses D i E.

En el costat esquerra de la cambra hi ha dues lloses laterals (F i G) i en el costat dret tres més (A, B i C). La posició entregirada de la llosa A ens mostra que la seva funció seria la d'empetir l'entrada de la cambra juntament amb una altra llosa bessona que no s'ha conservat.

Totes elles són de granit, de morfologia bastant rectangular, a excepció de la llosa A que és prismàtica i la llosa F que està trencada per la seva part superior.

Presenten la seva cara interna completament desbastada amb els seus caires o costats repicats. Fins i tot en tres casos (lloses A, B i C) la seva part superior també està treballada per tal d'assentar-hi molt millor la llosa de coberta que no s'ha conservat.

Totes elles estan ben implantades i en posició vertical a excepció de les lloses C i E que estan una mica inclinades (una cap a l'exterior i l'altre cap a l'interior de la cambra) i les lloses A i F que foren restaurades per Lluís Esteva Cruañas l'any 1958 perquè estaven caigudes.

Les dimensions d'aquestes lloses són les següents: A (168 x 90 x 30 cm), B (180 x 110 x 30 cm), C (165 x 85 x 46 cm), D (140 x 75 x 40 cm), E (145 x 100 x 37 cm), F (105 x 85 x 40 cm), G (145 x 75 x 30 cm), H (155 x 85 x 70) i I (145 x 90 x 20 cm).

D'aquesta manera la seva cambra funerària amida interiorment 2,20 metres de llargada per 2,10 metres d'amplada i 1,80 metres d'alçada màxima, i està orientada cap al quadrant sud-est.

No s'ha conservat cap resta del sistema d'accés a la cambra.

Sobre aquest, i en especial sobre la seva localització, tipologia, orientació i dimensions, hi ha hagut al llarg dels anys una certa problemàtica entre els investigadors que han estudiat aquest dolmen.

Per un costat l'investigador guixolenc Lluís Esteva Cruañas afirmava als anys 50 que aquest megàlit era una dolmen de finestra. I com a tal que la seva entrada es trobava situada en el costat sud de la cambra, en l'espai comprès entre la

Figura 2. Aspecte del dolmen abans de començar la nostra intervenció arqueològica.

llosa G –molt més baixa que la resta de lloses de la cambra- i la llosa de la coberta que no s'ha conservat (Esteva, 1958, 1964).

En canvi els investigadors més moderns com ara el Dr. Josep Tarrús estan convençuts que la seva entrada estava situada davant les lloses A i G de la cambra, en el costat de llevant del dolmen. Afirmentaven que es tractava d'un corredor fet de lloses o murs de pedra seca, de petites dimensions i orientat cap al quadrant sud-est, tal i com sol ser habitual en aquests tipus de monuments megalítics antics (Tarrús, 1990, 1992).

Pel que fa al túmul de tendència circular, de grans dimensions, fet de terra i pedres, i que en el passat cobria el monument, no se'n conservaven gaires restes visibles a tot el voltant de la cambra abans de començar la nostra intervenció. Tampoc s'observava a simple cap resta de l'existència d'un possible anell de contenció extern en els seus límits.

Per la tipologia d'aquest monument megalític (sepulcre de corredor amb cambra poligonal o subcircular) la seva construcció s'hauria de situar durant el IV mil·lenni aC.

ELS TREBALLS D'EXCAVACIÓ

La nostra campanya d'excavació es va dur a terme entre els mesos d'octubre i novembre de l'any 2012.

Va consistir en l'obertura i posterior excavació de 8 sondatges diferents, situats en diversos punts del dolmen que presentava una gran expectativa arqueològica (Fig. 3).

L'objectiu era intentar respondre amb la utilització de tècniques i metodologies arqueològiques modernes a tota una sèrie de qüestions referents a la naturalesa d'aquest megàlit com ara quina era la seva tipologia megalítica, la seva cronologia, el seu sistema constructiu, el seu sistema

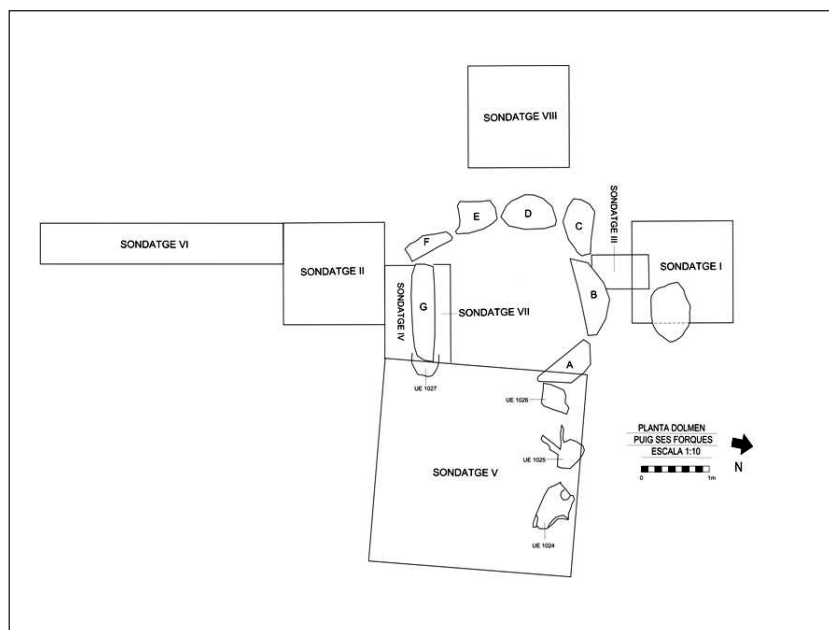

Figura 3. Planta general del Dolmen del Puig Ses Forques amb la situació dels diferents sondatges que es varen excavar durant la nostra excavació arqueològica.

d'accés a la cambra, la morfologia i la composició interna de la seva estructura tumulària...

Majoritàriament aquests sondatges foren situats en la part externa del monument i sobre el seu túmul, a excepció del sondatge VII que va ser situat a l'interior de la cambra però solament en un dels seus costats. En cap cas es va decidir tornar a excavar la seva cambra funerària en profunditat ja que aquesta ja havia estat excavada dues vegades (1919 i 1958) i es va creure que la seva excavació no aportaria cap dada nova ni rellevant.

La nostra excavació va ser possible gràcies al beneplàcit del propietari dels terrenys (l'Ajuntament de Calonge) que ens va donar totes les facilitats del món per poder-la realitzar. Per la concessió d'un permís i d'una subvenció econòmica per part del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Pels consells i l'assessorament proporcionat per en Josep Tarrús i l'Enric Carreras. I molt especialment per la participació i pel treball realitzat per un grup d'arqueòlegs i amics format per la Neus Coromina, la Cristina Bisbal, l'Isaac Rufí, en Pau Turon, l'Anaís Borràs, la Gisela Buixeda, l'Andreu Torres i l'Aloe Masdeu.

Sondatge I

El sondatge I que mesurava 1,5 metres de llargada per 1,5 metres d'amplada estava situat a la part nord del dolmen, sobre el túmul, i a pocs metres de les lloses B i C de la cambra (Fig.3). El seu objectiu era el de comprovar si es conservaven restes visibles del túmul en aquest punt. Es volia conèixer de primera mà la seva morfologia, composició interna, estat de conservació, dimensions i límits d'aquest.

Tot i que es va posar al descobert una estratigrafia forma-

da per 3 nivells de terra (nivell superficial, capa d'humus i nivell de terres grogues), la poca potència estratigràfica d'aquests nivells (20cm) va fer que de seguida arribéssim a la roca mare.

D'aquesta manera es va poder comprovar que el túmul estava molt erosionat en aquest punt ja que solament es va poder documentar l'existència d'un bloc de granit de mitjanes dimensions i algunes pedres soltes que en podrien haver format part (Fig.4).

Durant la seva excavació solament hi va aparèixer una possible ascla de quars de petites dimensions.

Sondatge II

El sondatge II estava situat en el costat sud del dolmen, sobre el túmul, i pocs metres de les lloses F i G de la cambra (Fig.3). Mesurava 1,5 metres de llargada per 1,5 metres d'amplada.

El seu objectiu era doble: Per un costat es volia comprovar com en el cas del sondatge anterior si es conservaven restes visibles del seu túmul en aquest punt. De l'altre es volia comprovar si la teoria exposada per Lluís Esteva Cruaïas als anys 50 de que l'entrada de la cambra es realitzava per aquesta part del dolmen era correcta.

L'estratigrafia d'aquest sondatge va resultar ser idèntica a la del sondatge prèviament excavat: Nivell superficial, capa d'humus, nivell de terres grogues i roca mare. La seva potència estratigràfica oscil·lava entre els 20-30cm segons els punts.

El resultat de la seva excavació va ser totalment negatiu. No es va poder documentar cap mena de resta del seu

Figura 4. Vista del sondatge I al final de la seva excavació.

Figura 5. Vista del perfil irregular de la roca mare en el sondatge II un cop acabada la seva excavació.

túmulo ja que aquest també estava completament erosionat en aquest punt (Fig. 5).

Al mateix temps tampoc es va poder localitzar ni documentar cap mena de resta que ens marqués l'existència de l'entrada de la cambra o de l'antic corredor d'accés en aquest punt. D'aquesta manera (i sobretot gràcies a l'excavació dels sondatges IV i VII que vàrem fer a continuació) vàrem poder descartar la hipòtesis plantejada per Lluís Esteva Cruañas. Durant l'excavació d'aquest sondatge no va aparèixer cap mena de material arqueològic d'època prehistòrica.

Sondatge III

El sondatge III de tendència rectangular i de dimensions molt modestes (90cm de llargada per 50cm d'amplada) va ser situat en l'espai comprés entre el sondatge I i el costat dret de la base de la llosa B de la cambra (Fig.3).

La seva excavació havia de servir per comprovar quin era el sistema de fonamentació d'aquesta llosa.

Gràcies a l'excavació que ja havia realitzat Lluís Esteva Cruañas l'any 1958 dins la cambra hi havia la sospita que les seves lloses descansaven a l'interior de forats excavats en el subsòl. Amb l'excavació d'aquest nou sondatge es volia comprovar si això era així. I efectivament. Després d'excavar el nivell superficial, la capa d'humus i el nivell de terres grogues es va posar al descobert, encara que de forma parcial, l'existència d'un retall o forat d'implantació excavat a la roca mare que mesurava 80cm de llargada per uns 40cm d'amplada i uns 50-60cm de profunditat. Dins d'ell hi anava col·locada la llosa B de la cambra sense cap mena de falca (Fig. 6). Tot el forat estava reomplert al seu torn amb el nivell de terres grogues i a la part més alta d'aquest reompliment hi vàrem trobar un petit fragment de

ceràmica feta a mà d'època prehistòrica que ens demostrava el seu origen antròpic.

Gràcies a aquesta troballa es va poder confirmar la teoria plantejada per Lluís Esteva Cruañas i es va arribar a la conclusió que almenys les lloses de dimensions més grans (A, B, C, D i E) comparteixen el mateix sistema de fonamentació. No passa el mateix amb la llosa F que va ser restaurada per Lluís Esteva l'any 1958 sense trobar-hi el seu forat d'implantació; i la llosa G, que tal i com veurem a continuació sembla que la seva posició actual és dubtosa.

Per últim val la pena comentar que de la base de la llosa B vàrem recollir diverses mostres de terra del paleosòl d'aquest dolmen per tal de realitzar anàlisis palinològiques.

Sondatge IV

El sondatge IV, de tendència rectangular i que mesurava 120 cm de llargada per 40 cm d'amplada va ser situat al llarg de la base de la llosa G però per la seva part externa (Fig. 3). Amb la seva excavació es volia comprovar quin era el veritable sistema de fonamentació d'aquesta llosa ja que hi havia seriosos dubtes que la seva posició actual fos la original.

En les primeres planimetries del monument publicades per Manuel Cazorro l'any 1912 i per Maties Pallarés l'any 1923 aquesta llosa G no hi sortia representada. Tampoc surt descrita en cap de les seves descripcions. No va ser fins a la planimetria publicada per Miquel Oliva i Prat l'any 1945-46 que si que hi apareix dibuixada per primer cop.

El que si que queda clar, és que si en aquell moment aquesta llosa G ja hagués estat situada en el mateix lloc i posició en que ho està ara, aquests investigadors no haguessin tingut cap problema per poder-la dibuixar. Per aquest motiu hem de considerar que en aquell moment potser no hi era.

Ara bé, el problema està que en una de les fotografies de l'excavació que varen realitzar Maties Pallarés i Josep Colomines l'any 1919 (i publicada l'any 1923) aquesta llosa G si que apareix col·locada exactament en el mateix lloc on està ara, i falcada per 3 còdols o pedres de mitjanes dimensions a la seva base.

Com que no enteníem ben bé que passava vàrem decidir excavar la base d'aquesta llosa per tal d'obtenir una mica més d'informació.

La seva excavació ens va permetre comprovar que a diferència del que passava amb la resta de lloses de la cambra, i del que sol ser habitual en la fonamentació de les lloses d'aquests tipus de monuments megalítics, la llosa G no es trobava col·locada al interior de cap forat o retall excavat en la roca mare sinó que descansava directament sobre ella.

Al mateix temps a la seva base també hi vàrem trobar els tres còdols de mitjanes dimensions que ja surten representats en la fotografia de l'any 1919 (Fig. 7).

La resposta a tot aquest enigma creiem que la vàrem trobar llegint en detall els treballs d'excavació que varen realitzar Maties Pallarés i Josep Colomines.

En ells es comentava que a l'interior de la cambra hi varen trobar tombada i enterrada una llosa de pedra que ells van creure que tal vegada podia procedir d'uns dels costats de la cambra.

Com que totes les lloses del dolmen que ells descriuen són les mateixes que les que ja havia estudiat Manuel Cazorro en la seva obra de l'any 1912, aquesta nova llosa trobada dins de la cambra ha de ser per força la llosa G.

Tot i que no ho podem assegurar del tot perquè no en tenim cap prova documental és molt possible que fossin ells dos qui la col·loquessin en el lloc on és ara durant la seva excavació i que la falquessin amb aquests tres còdols de mitjanes dimensions que nosaltres també hem trobat.

D'aquesta manera s'explicaria perquè sortia documentada en la seva fotografia de l'any 1919 i perquè no va ser dibuixada en la seva planimetria ja que com que no era una llosa original (prehistòrica) van decidir no documentar-la.

Per aquest motiu hem de considerar que la posició actual de la llosa G és dubtosa.

Sondatge V

El sondatge V que era el de dimensions més grans (3 metres de llargada per 3 metres d'amplada) va ser situat en el quadrant est del dolmen i just al davant de les lloses A i G de la cambra (Fig. 3).

Figura 6. Forat d'implantació o de fonamentació de la llosa B de la cambra trobat en el sondatge III.

Descartada la teoria plantejada per Lluís Esteva Cruaños als anys 50 sobre l'entrada del monument, el principal objectiu d'aquest nou sondatge era el de comprovar si les restes del corredor d'accés es trobaven situades en aquest punt.

Es volia confirmar o refutar l'hipòtesis plantejada per Josep Tarrús i els altres membres del GESEART en els anys 90.

Hi havia diversos elements que avalaven aquest fet: El primer era que aquesta part del dolmen mai havia estat excavada en profunditat. El segon era que aquest sondatge es situava just al davant de la única part de la cambra que quedava oberta i lliure de lloses. I el tercer i més important és que aquest tipus de monuments (els sepulcres de corredor amb cambra poligonal o subcircular) solen presentar els seus corredors d'accés orientats cap al quadrant sud-est.

Després de retirar la llosa H que es trobava caiguda en el centre del sondatge es va poder començar la seva excavació. La seva estratigrafia també era idèntica a la resta de sondatges excavats (Nivell superficial, capa d'humus, terres grogues i roca mare) i presentava una potència que variava dels 20-40cm segons els punts (Fig. 8).

La troballa més important que hi vàrem realitzar va ser la descoberta de 4 forats excavats a la roca mare i situats en diversos punts d'aquest sondatge.

Tres d'ells (UE 1024, 1025 i 1026) estaven situats en la part més alta (costat nord) i formaven una línia recta que anava des de la base de la llosa A fins a la part central del sondatge.

El primer forat (UE1024), i el més allunyat de la cambra, era el de dimensions més grans. Estava excavat directament a la roca mare però en un punt on aquesta formava una espècie de monticle o aflorament natural que sobresortia en el terreny. La seva morfologia era bastant ovalada i mesurava 90cm de llargada per 80cm d'amplada per 20cm de profunditat. Presentava 3 forats circulars molt més petits i profunds en els seus extrems que donaven la sensació que servien per subjectar alguna mena de pedra-falca (Fig. 9).

El segon forat o retall (UE1025) que vàrem trobar estava situat al mig dels altres dos, a tocar el límit nord del sondatge. Presentava una morfologia més o menys triangular i mesurava 70cm de llargada per 60cm d'amplada per 20cm de profunditat. En la seva part més profunda presentava una mena de protuberància que feia que el seu fons no fos pla. La seva part sud havia quedat afectat per l'acció de les arrels (Fig.10).

Per últim, el tercer forat (UE1026) i el de dimensions més modestes, es trobava situat just a tocar la cambra i als peus de la llosa A. Presentava una planta bastant quadrangular i mesurava uns 50cm de llargada per 45cm d'amplada per 20cm de profunditat. En la seva part més profunda també presentava una mena de protuberància com la del forat anterior (UE1025) que feia que el seu fons no fos pla (Fig. 11).

Tots ells estaven reomplerts amb el nivell de terres grogues i no va ser possible poder recuperar-hi cap mena de material arqueològic d'època prehistòrica en el seu interior. Tot i això, tant en el segon com en el tercer forat (UE1025 i UE1026) vàrem recollir diverses mostres de

terra de la seva part més baixa per tal de dur a terme diverses anàlisis palinològiques.

A la part baixa d'aquest sondatge també en vàrem trobar un altre encara que de forma parcial (UE1027). Estava situat en el costat sud del sondatge i als peus de l'extrem oriental de la llosa G (veure figura 13).

En realitat aquest forat, al igual que un retall excavat a la roca mare (UE1028) que nosaltres també vàrem trobar paral·lel a la cambra, ja havien estat identificats per Lluís Esteva Cruaïas en la seva excavació de l'any 1958.

El forat UE1027 presentava una morfologia bastant circular i mesurava 40 cm de llargada per 35cm d'amplada i 15 cm de profunditat. La llosa G no es trobava col·locada en el seu interior sinó que passava per damunt seu.

Pel que fa al retall excavat a la roca mare (UE1028) i situat al llarg de la cambra vàrem pensar que podia servir per facilitar l'accés al interior del monument.

Tot i que en un primer moment estàvem convençuts que havíem descobert les restes dels forats de fonamentació (UE 1024, 1025 i 1026) on anaven col·locades les lloses del corredor d'accés (almenys les lloses del costat dret), posteriorment vam arribar a la conclusió de que no teníem prous elements per poder-ho confirmar.

La manca d'altres forats clars excavats just al seu davant i que formarien part de la paret esquerra d'aquest suposat corredor d'accés, la falta de materials arqueològics en el seu interior, i el fet que aquests tres forats que formaven una línia fossin massa oberts respecte la posició de la llosa A; van fer que no tinguéssim prous elements per poder confirmar.

Ara bé, hi ha un element que ens fa dubtar. I és que no sabem si la llosa A de la cambra està col·locada exacta-

Figura 7. La llosa G de la cambra falcada amb els 3 còdols de mitjanes dimensions per la seva part externa (Sondatge IV).

Figura 8. Vista del sondatge V un cop acabada la seva excavació.

ment en la seva posició original. En realitat aquesta va ser restaurada per Lluís Esteva Cruaños l'any 1958 perquè es trobava caiguda al interior del monument. Només que hagués anat un pel més oberta cap a l'exterior i un xic més enlairada o aixecada encaixaria perfectament amb els forats excavats a la roca mare que hem trobat.

Tot i que no hem pogut confirmar l'existència d'aquest corredor d'accés estem gairebé segurs que aquest estava situat en aquest sector. Probablement es tractava d'un corredor curt, fet per dues o tres lloses per banda i molt més baixes que les de la cambra, i orientat molt possiblement cap al quadrant sud-est.

Sondatge VI

El sondatge VI estava situat a la part sud del dolmen, en l'espai comprès entre el sondatge II i la llosa I que es trobava caiguda sobre el túmul en la seva part final.

La seva forma era rectangular i mesurava 3,60 metres de llargada per 0,60 metres (Fig. 3). La seva excavació s'havia platejat amb l'objectiu de comprovar si es conservaven restes visibles del túmul en aquest punt, i en especial, si existia alguna mena de límit clar o anell de contenció extern en les seves vores, ja fos en forma de petits blocs ajaguts, murs de pedra seca o un petit cromlec.

La seva excavació va posar al descobert la mateixa estratigrafia que la resta de sondatges excavats (Nivell superficial, capa d'humus i terres grogues) i amb una potència d'uns 10-40cm segons els punts. En el seu interior solament s'hi va trobar un petit fragment de ceràmica fet a mà informe d'època prehistòrica.

El resultat de l'excavació va ser totalment negatiu. Per un costat no es va poder documentar cap resta de l'estructura tumulària del monument ja que aquest també estava molt erosionat. I de l'altre no es va poder demostrar l'existència de cap anell de contenció extern a les seves vores (Fig.12).

Sondatge VII

El sondatge VII de tendència rectangular i que mesurava 140cm de llargada per 25cm d'amplada va ser situat al llarg de la base de la llosa G però per la seva part interna, dins de la cambra (Fig. 3).

L'objectiu de la seva excavació era comprovar quin era el sistema de fonamentació d'aquesta llosa per la seva part interna i acabar de determinar si estava col·locada en la seva posició original.

La seva excavació ens va servir per observar, com ja ha-

Figura 9. Forat UE1024 excavat en la roca mare (Sondatge V).

Figura 10. Forat UE1025 excavat en la roca mare (Sondatge V).

Figura 11. Forat UE1026 excavat en la roca mare (Sondatge V).

via passat amb l'excavació del sondatge IV, que aquesta llosa no descansava al interior de cap forat excavat en la roca mare sinó que estava col·locada directament sobre el subsòl.

A la seva base s'hi va trobar tota una petita capa de pedrus-

Figura 12. Vista del sondatge VI un cop finalitzada la seva excavació.

Figura 13. Vista del sondatge VII un cop finalitzada la seva excavació. Observis que la llosa G no està col·locada a l'interior de cap forat excavat en la roca mare. A la part davantera també es pot observar l'existència del forat o retall (UE1027) excavat en la roca mare i documentat en el sondatge V.

call que havia estat col·locada per Lluís Esteva Cruaños als anys 50 quan va reomplir la cambra després de la seva excavació per tal d'assegurar la seva estabilitat.

Si ens fixem simplement amb la morfologia i posició de la llosa G respecte a la resta de lloses de la cambra veurem que aquesta tampoc encaixa. Totes les lloses de la cambra són de tendència rectangular i estan col·locades en posició vertical. En canvi la llosa G que també és rectangular és la més baixa de totes. I com que no està trencada pel seu extrem superior, és possible que estigui col·locada en posició horitzontal.

Al mateix temps aquesta excavació també ens va servir per acabar de documentar la resta del forat excavat a la roca mare (UE1027) que ja havíem trobat de forma parcial al excavar el sondatge V. La seva posició ens denotava l'existència en el passat d'una llosa clavada verticalment en aquest punt (Fig. 13).

Sondatge VIII

Per últim el sondatge VIII de tendència quadrangular i que mesurava 1,5 metres de llargada per 1,5 metres d'amplada va ser situat en el quadrant oest del dolmen, sobre el túmul,

i a pocs metres de les lloses D, E i F de la cambra però per la part externa (Fig.3).

El principal objectiu de la seva excavació com en el cas dels sondatges I, II i VI era el de comprovar si es conservaven restes visibles del túmul en aquesta part del monument i conèixer de primera mà les seves característiques principals.

La seva excavació va posar al descobert la mateixa estratigrafia que en els altres sondatges excavats. La seva potència estratigràfica tan sols era de 20cm.

El resultat de la seva excavació va ser totalment negatiu ja que no es va poder documentar cap resta del túmul en aquest punt perquè aquest estava completament erosionat i de seguida apareixia la roca mare (Fig.14).

CONCLUSIONS FINALS

La nostra excavació arqueològica ha permès ampliar el coneixement que es tenia d'aquest monument megalític pel que fa al seu sistema constructiu, la seva arquitectura megalítica, la seva estructura tumulària i la seva cronolo-

Figura 14. Vista del sondatge VIII un cop finalitzada la seva excavació.

gia. D'aquesta manera s'ha pogut fer una nova reinterpretació de tot el conjunt que ha fet més fàcil la seva comprensió.

S'ha pogut determinar que veritablement estem davant d'un monument megalític de grans dimensions i de tipologia antiga que es pot inscriure perfectament dins el grup dels sepulcres de corredor amb cambra poligonal o subcircular, propis del IV mil·lenni aC.

Les lloses que conformen la seva cambra es troben col·locades a l'interior de forats excavats en el subsòl (sondatge III). L'excepció és la llosa F que va ser restaurada per Lluís Esteva Cruañas l'any 1958 sense trobar-hi el seu forat d'implantació, i la llosa G que és dubtosa ja que no es troba col·locada dins de cap forat i està falçada per la seva part externa per tres còdols de mitjanes dimensions (sondatge IV i VII).

Tot i que en l'excavació de la part davantera de la cambra (sondatge V) vàrem documentar l'existència de diversos forats excavats en la roca mare (tres dels quals formaven fins i tot una fila) no vàrem tenir prous elements per poder confirmar que veritablement havíem trobat les restes del corredor d'accés al monument.

Tot i això estem quasi bé segur que aquest estava situat en aquest punt, i que devia estar format per un corredor curt, fet per dues o tres lloses per banda molt més baixes que les lloses de la cambra i orientat cap al quadrant sud-est.

Pel que fa al túmul de tendència circular i de grans dimensions que en el passat envoltava i cobria el monument, l'excavació dels sondatges I, II, VI i VIII va servir per comprovar com aquest estava fet majoritàriament de terra, i això feia que estigues molt erosionat a tot el voltant de la cambra.

BIBLIOGRAFIA

BARCELÓ, L. 1935, El dolmen de Puig Ses Forques, *Terra Nostra: Butlletí del Museu de Palamós*, Cau de la Costa Brava, Palamós, 2.

CANER, P. 1957, Nuevos hallazgos arqueológicos Calongenses, *Annals del Institut d'Estudis Gironins*, Girona, 11, 265-268.

CANER, P. 1960-61, *Catàleg arqueològic de Calonge I*, Prehistòria, Institut d'Estudis Calongins, Calonge.

CAZURRO, M. 1912, *Los monumentos megalíticos de la provincia de Gerona*, Junta para la Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas, Centro de Estudios Históricos, Madrid.

ESTEVA, E. 1958, Prehistoria de la comarca guixolense II. Contribución a su estudio, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Girona, 12.

ESTEVA, E. 1964, *Sepulcros Megalíticos de las Gabarras*, I (Gerona), Corpus de Sepulcros Megalíticos, 3, Girona.

OLIVA, M. 1945-46, Colgante de pizarra del megalito de Puig ses Forques (Calonge, Gerona), *Ampurias*, Barcelona, 7-8, 325-329.

PALLARÉS, M. 1923, Els sepulcres megalítics del Baix Empordà, *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, 6, 491-493.

TARRÚS, J. et al. 1990, *Dòlmens i Menhirs. 48 monuments megalítics de les Gavarres i el Massís d'Ardenya (Baix Empordà, la Selva, el Gironès)*, Guies del Patrimoni Comarcal, Editorial ART-3, Figueres, 8.

TARRÚS, J., CHINCHILLA, J. 1992, *Els monuments megalítics*, Quaderns de la Revista de Girona, Girona, 37.